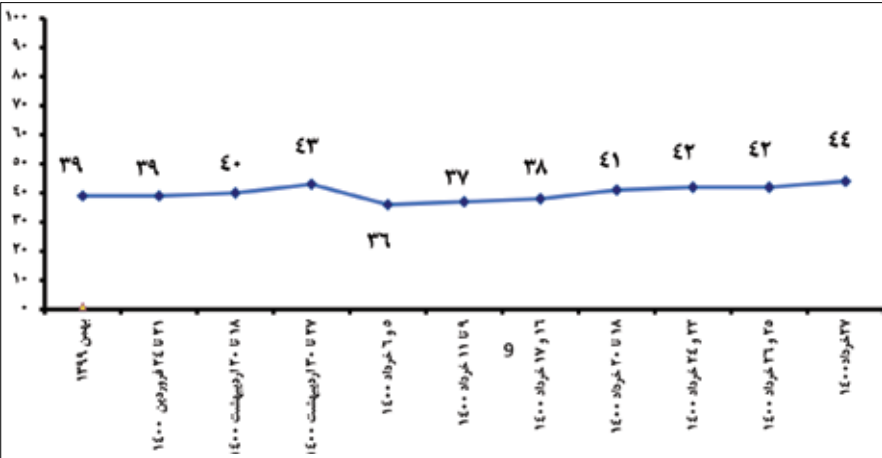

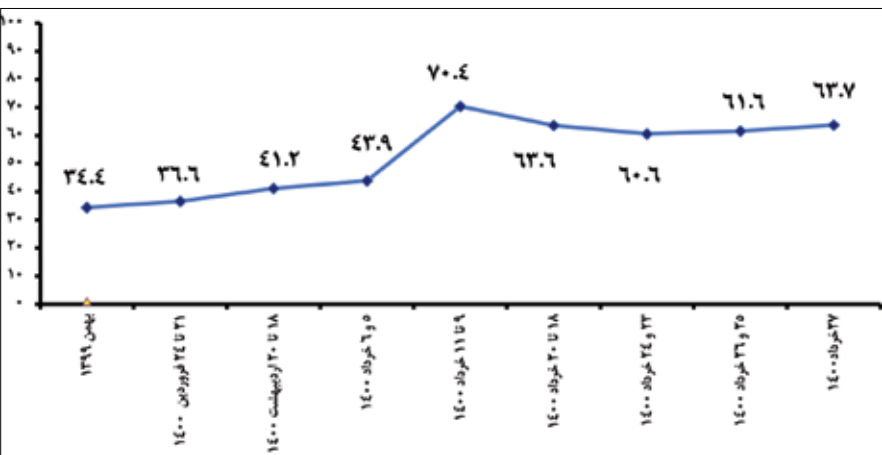
نمودار شماره ۲

روند میزان مشارکت در سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در افکارسنجی‌های ایسپا (درصد)

نمودار شماره ۴

روند رأی آقای رئیسی در سیزدهمین دوره انتخابات ریاست جمهوری در نظرسنجی‌های ایسپا (درصد)

نمودار شماره ۵

نمودار شماره ۶

سلامت انتخابات را آشکار می سازند که این امر هم برای جریان و ناظران، هم برای سایر نامزدها و همسویان آنها و هم برای شهروندان مهم است و پذیرش روند انتخابات با توجه به اهمیت و حساسیت پدیده و روند انتخابات در افکار عمومی کشورهای گوناگون، انجام نظرسنجی‌های انتخاباتی، مستلزم رعایت پیش شرط‌هایی است که در صورت رعایت نکردن آنها، نظرسنجی‌ها از اعتبار لازم برخوردار نخواهد بود و اعتبار این نتایج اعلام شده از جانب آنان زیر سؤال می رود. پیش شرط‌های نظرسنجی‌های انتخاباتی معتبر عبارتند از: مستقل بودن از جریان‌ها و جناح‌های سیاسی، بی‌طرفی در نظرسنجی‌ها و اعلام نتایج، به کارگیری روش‌های علمی و تکنیک‌های مناسب، انجام نظرسنجی‌ها در محیط مناسب و جامع‌آملی و حجم نمونه مناسب و کافی، طرح پرسش‌های دقیق و درست، با توجه به این مؤلفه‌ها و است که مرکز تحقیقات صدا و سیما مرکز افکارسنجی ایسپا توانسته‌اند پیش بینی به نسبت دقیقی از میزان مشارکت و آرای نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ داشته باشند.

توان حل مشکلات کشور

انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰، نسبت به انتخابات دیگر از حساسیت و اهمیت خاصی برخوردار و برای کشور و نظام بسیار سرنوشت ساز بود، زیرا کشور از یک سو با مشکلات حاد و انباشت اقتصادی، اجتماعی، فرهنگی و سیاسی مواجه بود و از سوی دیگر میزان رغبت و مشارکت مردم در این انتخابات تاکنون پایین بوده است. برای مقابله با مسائل حاد و بحران‌های احتمالی پیش رو ضروری بود رئیس جمهوری برگزیده شود که توان و ظرفیت حل و فصل مسائل کشور را داشته باشد.

در نظرسنجی مرکز تحقیقات صدا و سیما از پاسخگویان پرسیده شد: به نظر شما با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در سال جاری و تغییر دولت، وضعیت اقتصادی کشور چه تغییری خواهد کرد؟ ۲۷ درصد پاسخگویان گفتند وضعیت اقتصادی کشور با برگزاری انتخابات ریاست جمهوری در سال جاری «بهبتر خواهد شد».

در نظرسنجی ایسپا از شهروندان سؤال شد «فکر می‌کنید با آمدن آقای رئیسی مشکلات کشور کمتر شود، بیشتر شود یا فرقی نخواهد کرد؟» ۴۵.۹ درصد شهروندان معتقدند با آمدن آقای رئیسی مشکلات کشور کمتر می‌شود.

(نمودار شماره ۶)

مردم امیدوار بودند اجرای برنامه‌های دولت جدید در سال ۱۴۰۰، وضعیت کشور بهبود پیدا کند. ناامیدی از وضع موجود تنها در صورتی بهبود پیدا می‌کند که نامزدها چشم‌انداز مثبتی درباره بهتر شدن وضعیت موجود ارائه کنند.

توان مبارزه با مفاسد اقتصادی

آقای رئیسی سابقه‌های پولاتی از حضور در دستگاه قضایی جمهوری اسلامی ایران داشت و پیش از حضور در انتخابات ریاست جمهوری، یک سال ریاست قوه قضائیه را بر عهده داشت. در این مدت، محور سیاست‌های اعلامی وی و همین‌طور عملکرد ایشان، مبارزه با فساد به طور گسترده بود، خصوصاً مبارزه با فساد اقتصادی و مبارزه با فساد اداری درونی قوه قضائیه.

رسانه‌ها نیز در این مدت، هم مصادیق عملی مبارزه با فساد اداری در قوه قضائیه را از سوی آقای رئیسی به مردم نشان دادند و هم مصادیقی از تلاش برای مبارزه با عوامل فساد را در نظرسنجی‌های انتخاباتی خود کشور را. در واقع، عملکرد ایشان در قوه قضائیه مثبت بود و رسانه ملی نیز در این باره با شفافیت اطلاع‌رسانی کرد. آقای رئیسی در دوران مبارزات انتخاباتی خود نیز بارها گفت: «انگیزه من برای حضور در انتخابات حل مشکلات مردم و کاهش درد و رنج و مبارزه با بی‌عدالتی و فساد است. مبارزه با فساد و تبعیض از وظایف مهم است» (ایرنا، یازده خرداد ۱۴۰۰). بر اساس

نظرسنجی‌های ایسپا، ۵۶/۸ درصد افراد مردم در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ به کسی رأی می‌دهند که برنامه جدی برای مبارزه با فساد داشته باشد.

پیش‌بینی آرای نامزدها در افکارسنجی‌ها

نزد فعالان، گروه‌ها و احزاب سیاسی و حتی بسیاری از مردم، پیش‌بینی آرای نامزدهای انتخاباتی و بویژه نظرسنجی‌های انتخاباتی این است که «در صورت شرکت در انتخابات، به کدام نامزد رأی می‌دهید؟» مرتباً با رفتار آرای رای می‌توان مشارکت در انتخابات تحت تأثیر عوامل مختلف قرار گرفته بود.

(ب) آرای نامزدها

به طور کلی دیدگاه و نظریه‌های مرتبط با رفتار آرای رای می‌توان به دو دسته تقسیم کرد: دسته اول در جست‌وجوی آن است که آیا مردم رأی می‌دهند و در انتخابات مشارکت می‌کنند و در دسته دوم صحبت از این است که افراد شرکت کننده در انتخابات به چه گروه‌های سیاسی یا فردی رأی می‌دهند. معمولاً مردم برای تعیین و همچنین رأی دادن به کاندیدای انتخابات به دنبال معیارهایی هستند. افکارسنجی‌های انتخاباتی معمولاً به شکل دوره‌ای برگزار می‌شود، می‌توانند با در نظر گرفتن این معیارها، فراز و نشیب‌های عمومی را نسبت به احزاب و اشخاص مشخص کنند. در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ عوامل مختلفی در رأی مردم به نامزدها نقش داشتند که در این نوشتار به برخی از این عوامل می‌پردازیم.

ندارد و اینکه وضع موجود را به تحریم نسبت بدیهی قابل قبول نیست. باید برای رفع همه تحریم‌ها تلاش کنیم، اما در کنار آن باید به خنثی‌سازی تحریم‌ها نیز توجه کنیم تا اقتصاد ما دچار تکانه نشود. ایشان اعلام کرد که مخالف مذاکره نیست.»

پیش‌بینی مشارکت در افکارسنجی‌ها

در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰، ۴۸/۸ درصد از واجدین شرایط در انتخابات شرکت کرده‌اند. با توجه به شرایط کرونایی و پیش‌بینی ۱۱ درصد کاهش مشارکت بر اساس نظرسنجی‌های انتخاباتی، این میزان مشارکت دارای اهمیت است. اگر در این انتخابات فشار اقتصادی و شرایط کرونایی کشور را به عنوان عوامل اصلی مشارکت نکردن افرادی عنوان کرد که معمولاً جزء مشارکت‌کنندگان در انتخابات بودند، نباید از عملکرد برخی جریان‌ها و شخصیت‌های سیاسی غافل ماند. در شرایطی که جامعه نیازمند افزایش مشارکت برای روی کار آمدن یک دولت کارآمد و توانمند برای حل مشکلات مردم بود، برخی جریان‌های سیاسی و شخصیت‌ها مستقیم یا غیرمستقیم آشکار و پنهان، مردم را به مشارکت نکردن در انتخابات ترغیب می‌کردند.

همه اینها بسیاری از شهروندان را با تردید شرکت در انتخابات روبه‌رو کرد. به گونه‌ای که در این دوره از انتخابات تعداد مرددان انتخاباتی افزایش بیشتری نسبت به انتخابات پیشین داشت. این وضعیت در نظرسنجی‌های مراکز افکارسنجی نمایان بود. البته این مراکز کوشیدند تا به شیوه‌ها و روش‌های آماری و تحلیلی نتایج را به واقعیت نزدیک کنند که در این زمینه دو مرکز تحقیقات صدا و سیما و مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) پیشرو و موفق تر بودند. بر این اساس، به نتایج دو مرکز که به واقعیت نزدیک‌تر بود، اشاره می‌کنیم:

مرکز افکارسنجی دانشجویان ایران (ایسپا) از شهریور ۱۳۹۹ تا ۲۷ خرداد ۱۴۰۰ افکارسنجی‌های انتخاباتی (تلفنی و حضوری) خود را اجرا کرد. آخرین افکارسنجی حضوری ایسپا تاریخ ۲۵ و ۲۶ خرداد ماه و آخرین افکارسنجی تلفنی نیز در تاریخ ۲۷ خرداد ماه اجرا شد. ایسپا میزان مشارکت در انتخابات ۲۴ درصد پیش‌بینی کرده بود. (نمودار شماره ۴)

مرکز تحقیقات صدا و سیما از آذر ۱۳۹۹ تا ۲۷ خرداد طرح‌های افکارسنجی انتخاباتی (تلفنی و حضوری) خود را اجرا کرد. آخرین افکارسنجی حضوری مرکز تحقیقات سطح شهرها دارای مرکز خود نامزد پیروز در انتخابات مهم‌تر مردم و کاهش درد و رنج و مبارزه با بی‌عدالتی و فساد است. مبارزه با فساد و تبعیض از وظایف مهم است» (ایرنا، یازده خرداد ۱۴۰۰). بر اساس

نظرسنجی‌های ایسپا، ۵۶/۸ درصد افراد مردم در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ به کسی رأی می‌دهند که برنامه جدی برای مبارزه با فساد داشته باشد.

نیز نشان می‌دهد شدت گرفتن فضای رقابتی باعث قطبی‌سازی افکار عمومی شده و این امر تأثیر زیادی بر میزان مشارکت گذاشته است. شاید مهم‌ترین مزیت قطبی‌سازی افزایش مشارکت باشد اما این پدیده عوارض و پیامدهای ناگوار در پی دارد. به طوری که رسانه‌های معاند به دنبال نوعی قطبی‌سازی هستند که در آن مردم دو قطبی مشارکت و عدم مشارکت شکل می‌گیرد.

نمودار شماره ۳

مختلف جامعه و گروه‌های سیاسی

جدی‌تر و شدیدتر باشد، امکان دو قطبی شدن بیشتری است. برای ایجاد دو قطبی‌های انتخاباتی باید شرایطی فراهم کرد:

۱- امکان شکل‌گیری دو گفتمان رقیب قدرتمند و دارای تأثیر در افکار عمومی - وجود دوگانه‌های قوی و مؤثر.

در انتخابات ریاست جمهوری ۱۴۰۰ پیش‌بینی می‌شد دو قطبی‌هایی بین نامزدهای احتمالی انتخابات ریاست جمهوری تشکیل شود. پیش‌بینی‌ها حکایت از دو قطبی لاریجانی می‌داد. در این خصوص نیز مراکز افکارسنجی به نظر مردم و رأی آنان به این دوگانه‌ها پرداختند. (نمودار شماره ۳)

اما پس از اعلام اسامی نامزدهای انتخابات ریاست جمهوری از سوی شورای نگهبان، شاهد حضور نامزدهایی بودیم که امکان تشکیل فضای دو قطبی رقابتی بین آنان وجود نداشت و از سوی دیگر برخی از گروه‌های سیاسی مطرح نیز اعلام کردند که در این انتخابات نماینده‌ای ندارند. به دلایلی که گفته شد، دو گفتمان قدرتمند که فضای مبارزات انتخاباتی و افکار عمومی را تحریک کند، شکل نگرفت. به نظر می‌رسد در صورتی که شرایط برای دو قطبی انتخاباتی فراهم می‌شد، مشارکت مردم در انتخابات افزایش می‌یافت.

تجارب نشان می‌دهد شدت گرفتن فضای رقابتی باعث قطبی‌سازی افکار عمومی شده و این امر تأثیر زیادی بر میزان مشارکت گذاشته است. شاید مهم‌ترین مزیت قطبی‌سازی افزایش مشارکت باشد اما این پدیده عوارض و پیامدهای ناگوار در پی دارد. به طوری که رسانه‌های معاند به دنبال نوعی قطبی‌سازی هستند که در آن مردم دو قطبی مشارکت و عدم مشارکت شکل می‌گیرد.

برجام و تحریم‌ها

با روی کار آمدن دولت بایدن در آمریکا، موضوع مذاکرات هسته‌ای و رفع تحریم‌ها در دستور کار گروه

صلاحیت برخی نامزدها و حضور نداشتن نامزد مورد علاقه عنوان کرده بودند، اما تازماتی مردم از مشکلات اقتصادی و ناآرامی مستولان سهم مهمی در این عدم مشارکت داشت؛ به طوری که نتایج مرکز تحقیقات صدا و سیما نشان می‌دهد بیش از ۵۰ درصد مردم مشکلات اقتصادی و ناآرامی مستولان را عامل اصلی عدم شرکت در انتخابات می‌دانند و ۲ درصد مسائلی همچون عدم احراز صلاحیت‌ها را علت این مسأله می‌دانند. (نمودار شماره ۱)

یافته‌های افکارسنجی ایسپا که مربوط به شرکت مردم در این انتخابات و تأییدکننده موضوع فوق است، نشان می‌دهد، تقریباً نیمی از افراد در نظرسنجی گفته‌اند در صورتی که شرایط اقتصادی بهتر شود، از دولتی خارج شده و در انتخابات شرکت خواهند کرد. در پاسخ به سؤال نظرسنجی ایسپا که «اگر نامزدها برنامه جدی برای بهبود وضعیت اقتصادی کشور داشته باشند، تا چه حد در شرکت شما در انتخابات تأثیر دارد؟»، نتایج نمودار شماره ۲ حاصل شده است.

همچنین نرخ تورم تک‌رقمی دولت یازدهم در اسفند ۱۳۹۹، در ماه‌های پایانی دولت دوازدهم بین ۴۰ تا ۴۴ درصد در نوسان بوده است؛ دولتی که وعده داده بود «آنچنان مردم را از درآمد سرشار کند که اصلاً به یارانه ۴۵ هزار تومانی نیازی نداشته باشند».

بی‌ثباتی و افزایش نرخ ارز، کاهش نرخ رشد اقتصادی، تولید ناخالص ملی... بویژه در دوره دوم ریاست جمهوری روحانی، همگی بیانگر اوضاع ناایسپامان اقتصادی ایران است. یقیناً اگر تا زمان انتخابات ۱۴۰۰ تغییر در وضعیت عمومی زندگی و معیشت مردم ایجاد شده بود و مستولان دولت قبل به تعهدات خود در قبال مردم عمل می‌کردند، به احتمال فراوان مشارکت مردم در انتخابات کمتر از ۵۰ درصد نبود.

دو قطبی انتخابات

برای دو قطبی شدن، مجموعه‌ای از شرایط لازم است و به طور کلی هر چقدر فضای رقابت میان بخش‌های